

Це ж рідний край...

Генрі Лоусон

Переклад: Ірина Стешенко

Бленгаймський диліжанс котився вниз у долину річки Аветер, спускаючися з улоговини Тейлорського перевалу. По той бік річки, праворуч, сірими схилами та полонинами простяглася, поступово знижуючись аж до далекого океану, ціла низка пагорбів, що поросли травою. Ліси тут не зеленіли зроду; тільки-но поодинокі дерева, ввезені сюди з якихось заморських країв, стояли де-не-де купками — немов вартові на чатах — самотні й величні в своїй самотності.

— Чудова країна — Нова Зеландія, еге? — мовив кремезний чоловік із дуже засмаглим обличчям, сивою бородою й сірими очима, котрий сидів поруч візничого та ще одного пасажир на передку.

— І що то ви таке кажете? Де ж вона чудова? — згукнув другий пасажир, який об'явив усім, що він комівояжер — та й справді мав такий вигляд — проте вельми скидався також і на професійного картяра, — а може, він був і перше, й друге воднораз. — Та це ж найогидніша місцевість на цілу Нову Зеландію! Подивилися б ви, що то за розкіш на острові Північному — в округах Вайрарапа та Нейпір, навколо Пахіатуа. Ото так!.. А це — клята, злидняцька країна, та й уже!

— Ну, нехай! А втім, я переконаний, що ви змінили б вашу думку, коли б навідалися до Австралії — хоч би й до Нового Південного Уелсу, наприклад. Тутешній люд, як видно, й не тямить, що то за чудова країна йому припала. Ви кажете — це огидна місцевість, га? Та в першого-ліпшого австралійського фермера слинка потекла б, щоб йому пощастило на таку землю глянути, та хоч і на щонайпаскуднішу місцинку отут, у Новій Зеландії.

— А я завсіди думав, що Австралія — добряча країна, — замислено пробубонів візничий — довгий, мов ціпок, худорлявий дядько з лляним волоссям. — Я завсіди думав...

— Добряча країна! — скрикнув сивобородий подорожній обурено. — Т'але ж уся Австралія — то мертва пустеля, за винятком кількох місць на узбережжі. Найгірша країна, де така суш, що й жити не можна... Та смутнішої місцевості я зроду не стрівав.

Збігло у мовчанні кілька хвилин; візничий пірнув у думки, а засмаглий пасажир козирем позирав навколо.

— Я завсіди думав, — сказав замріяно візничий по паузі, — я завсіди думав, що Австралія — добряча країна... — і він натиснув ногою на гальмо.

Ніхто йому не заперечив. Диліжанс спустився по виступах понад берегом річки й зупинився перед дверима корчми.

— А ви самі з Австралії будете? — запитав комівояжер, звертаючись до сивобородого, коли диліжанс знову вирушив у дорогу.

— Еге, ніби так. У кожному разі, я там народився. Саме через те я й маю злість на

ту кляту країну.

— Чи довго ж ви там жили?

— Аж поки не виїхав звідтам, — відказав новоприбулий. По тому, поміркувавши трохи, він додав: — Я виїхав звідтам уперше, коли мені минуло тридцять п'ять — переїхав був на острови. Я заприсягнувся тоді, що зроду-віку більше до Австралії не повернуся, а проте — повернувся. Затужив-таки за старим Сіднеєм. Тинявся я по тій занедбаній нужденній країні аж п'ять, а мо', й шість років, а тоді подався до Фріско. Я зарік поклав до Австралії більше не потикатися і не поткнутися, хоч би там що!

— Але ж ви напевне заїдете туди зараз, щоб поглянути на старий Сідней та на рідну домівку, заки до Америки повернетесь? Адже ж звідси до Австралії так близьенько!

— На якого дідька лисого маю я туди їхати та тією клятою країною милуватися? Га? — відгризнувся новоприбулий, що чималенько-таки підживив у корчмі свою душу. — Я не маю за що Австралії дякувати — хіба за теє, що мені пощастило звідтам забратися, поки живий та цілий. То, брат, така країна, що тільки-но до неї потрапиш — ту ж мить кортить накивати п'ятами.

— Авжеж... Я тільки був собі помислив, що, може, ви полишили там яких друзів, — докинув слова комівояжер ображеним тоном.

— Друзів! Звісно, то зовсім що інше. А проте не повернуся я туди нізащо, — ні заради друзів, ні заради родичів, починаючи від самого батька Адама. Досить з мене тамтешнього животіння, — дозволило воно мені до самісіньких живих печінок!.. Найгірші й найтяжчі роки мого життя прогаяв я в Австралії. Я мало не помер тамечки з голоду та, власне кажучи, весь час тільки те й робив, що пропадав. Я працював багато тяжче й заробив багато менше в моїй рідній країні за п'ять років, ніж за п'ятнадцять у будь-якій іншій, — тут новоприбулий забрехався трішки, — а від того часу я таки попоїздив добренько! Ні-ні! Австралія — то є наймерзенніша країна в світі, — недурно ж її Всевишній бог занехаяв. Для мене рідний край отой, який дав мені, як рідному, притулок по тому, як моя власна, дорога моя вітчизна вигнала мене, голодного, геть — на заробітки... Тож рідний край мій тепера — Сполучені Штати Америки. Що таке Австралія? Величезна дика пустельна місцевість, що в ній гине все на світі з голоду та спраги, що має одне чи два більш-менш путящі міста, аби було де обслуговувати справи іноземним спекулянтам, та ще має кілька скупчень розмаїтих халупок, що їх там містами називають — також іноземним спекулянтам до послуг, аби було їм де свої справи обслуговувати; а оселяють тую країну головним чином хирляві вівці, а частково — дурні, що нидіють у містах, батракуючи та поневіряючись по європейцях, а в хащах животіють вони, як дикі собаки динго, та ще й ляпають язиком про "демократію", а самі годні тільки на те, щоб напихати грошима кишені тим лондонським дженджикам, котрі здебільшого на всі заставки кубрячать у Парижі. Та що там казати, — австралійці не зважаються навіть зажадати, щоб їм бодай дешицю з їхніх власних грошей приділили, аби загати на річках спорудити й таким робом зробити хоч яку частину тієї зленещасної країни придатною до житла. В Америці теж — ні

п'ється, ні летється, ні в чарці не застається, але там хоч не марнують час на дрібниці... Гай-гай! Прокляття Австралії — то вівці, а австралійський поклик бойовий, то — "бе-е-е"!

— Оце так! Зроду ще такого не чував я! Ви перша людина, що так про свій рідний край говорить! — мовив утомлено комівояжер, якого ті розмови почали вже дратувати. — "Чи живе десь на світі такий чоловік, що душа в нім померла, й ніколи повік... він до себе не скаже"... до... себе... А най йому грець! Забувся, як воно далі...

Він намагався пригадати. Чоловік, що "душа в нім померла", кахикнув, прочищаючи горло, аби знову повести наступ, але візничий — що його комівояжер почаствував був двічі, а новоприбулий подорожній тільки раз — використав цю невеличку паузу і зауважив, що, на його думку, людина повинна любити свій рідний край.

Новоприбулий не звернув на візничого жаднісінької уваги і знову почав атаку на комівояжера. Він заходився доводити, що все те дурниця, що патріотизм — то є найбільше прокляття на землі; що саме патріотизм і є привід до всіляких війн; що те фальшиве почуття, до якого спричинилося нещасття, примушує людей батракувати, пропадати з голоду та лити свою кров задля вигоди їхніх нікчемних панів-госпо дарів; що патріотизм — ворог вселюдного братерства, мати ненависті, вбивства та поневолення та що світ не зробиться кращий, допоки ту смертельну отруту, що її почуттям патріотизму називають, не пощастить "витравити" з душі та серця всенього люду.

— Патріотизм! — вигукнув він зневажливо. — Мій рідний край! Кляті дурні! Адже ж край той належить не їм, а спекулянтам, що грають на біржі, жевжикам, що марнують життя своє по різних там закордонах, шахраям, що чинять махінації з землею, дурилюдкам, згряям злодіїв — усім отим панам, що за них патріотичні дурні голодують та ллють свою кров — тобто господарям їхнім. Бе-е!

Опозиція зазнала поразки.

Диліжанс виїхав на гору по південному березі річки й покотився високорівнею далі.

— Що то за дерева? — запитався новоприбулий подорожній, перебивши тишу, що враз настала після його антипатріотичного виступу, і показав пучкою на купку дерев, що бовваніли попереду, вздовж дороги. — Виглядає так, немов їх тут понасаджувано навмисне. Мабуть, раніше не було тут ніякого лісу?

— О, це ті дерева, що їх уряд імпортував сюди звідкись, — відказав комівояжер, що, видно, не вельми на тій справі знався. — Наші власні дерева не ростуть на такому ґрунті.

— А виглядає так, що на цім ґрунті все ростиме...

І раптом, випадково вдихнувши в себе повітря, новоприбулий зацікавивсь, а тоді почав принохуватись уважно. Їхали вони теплого ранку після дощової години. Новоприбулий утупив свої очі в ті дерева.

Вони не виглядали, як австралійські евкалипти; ці дерева мали загострене верховіття, і віти їхні росли прямо-прямісінько, а сучки на них було розташовано дуже

симетрично. В цій місцевості не буває австралійської спеки, що коцюрбить віти та сушить на дереві листя.

— Отуди к бісу! — скрикнув новоприбулий мандрівник, не відвертаючи очей від дерев та енергійно вбираючи в себе повітря. — А най мене чорти візьмуть, якщо це не (вдих носом) австралійські евкаліпти!

— Авжеж, — кинув візничий, підстьобуючи батоном коней, — це вони й є.

— Чистісінько (вдих носом), чистісінько — старі австралійські евкаліпти! — вигукував колишній австралієць із якимось дивним захватом.

— Вони не старі, — заперечив візничий, — це зовсім молоді дерева. Проте люди подекують, що в Австралії вони ростуть не так... чи то клімат тамечки інший, — хто й зна... Я завжди думав...

Але подорожній, здавалося, того не чув; він пильно-препильно дивився на дерева, що вони саме повз них проїздили. Їх було посаджено рівненько в ряд та перехресними смугами, і вони прехороше буяли.

Там, поміж тими деревами, зробив собі привал мисливець, що на трусики полює; він понаносив евкаліптових сучків та сухого листя, запалив багаття та й повісив над ним свій казанок, щоб закипів; і дух від того багаття долинув легеньким димком до вигнанця й підняв цілу хвилю спогадів у його душі.

— Здоров був, друже! — гукнув новоприбулий до мисливця, на превеликий подив своїх попутників-пасажирів.

— Здоров був, друже! — Відповідь долинула, наче луна, й примарилося вигнанцеві, що то бринить відгомін його колишніх давніх літ.

Раптом він помітив кілька дерев, що їх, очевидячки, насаджувано раніше за інші — заради експерименту, мабуть, — і одне з них виросло таке ж потворне, як і всі вони ростуть у рідній стороні, — гулясте, та покарлючене, та коструbate, і поза всяким сумнівом — найсправжнісінький австралійський евкаліпт.

— Ну, звісно, то він! Ах ти ж, старий потворо, наш евкаліпт! — зарепетував подорожній, уп'явшись в те дерево очима.

Він мало не скрутив собі в'язів, до останньої хвилини не пускаючи евкаліпта з очей, а тоді закупив і завмер, утупившись очима в далекий простір, немов його минуле життя стелилось перед ним — і воно таки й прослалось перед ним.

— Отак-то! — мовив він, немов прохаючи вибачення за те, що вдався в задуму й так довго мовчав. — Отакто... тії деревця... пахощі евкаліптового листя навівають на мене багато думок.

Та й ізнову замовкнув, ще глибше в свої думки впірнувши.

— Ну, щодо мене, — сказав трохи згодом зневажливим тоном один з тих подорожніх, що сиділи в дилижансі, — не доберу я, що там такого доброго в отій Австралії. Ті кляті колонії, приміром...

— О, сто чортів! — відгризнувся австралієць — вони там, на передку, вже другу пляшку горілки закінчили. — Та що ви, британці, про Австралію знаєте? Чи так, чи інак — вона така ж самісінька, як і Англія, — не гірша!

— То, виходить, ви повернетесь відразу до Сполучених Штатів, тільки-но покінчите всі ваші орудки в Крістчерчі, — мовив комівояжер до австралійця під кінець подорожі, коли вони заприязнилися цілком...

— Та хто й зна... Либонь, заскочу до Австралії спочатку. Тамечки є старий мій друг, має собі невеличке підприємство у Сіднеї, тож мушу з ним про дещо поговорити.